

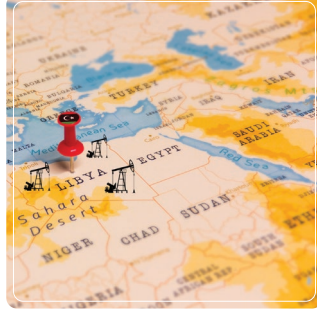
BAE VE SUUDİ ARABİSTAN'IN LİBYA KRİZİNE MÜDAHALESİ HALKIN İRADESİNE DARBE SİYASETİ

MUHİTTİN ATAMAN, MEHMET ALİ KARADUMAN

SETA | ANALİZ

ŞUBAT 2020 · SAYI 308





BAE VE SUUDİ ARABİSTAN'IN LİBYA KRİZİNE MÜDAHALESİ HALKIN İRADESİNE DARBE SİYASETİ

MUHİTTİN ATAMAN, MEHMET ALİ KARADUMAN

COPYRIGHT © 2020

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-7040-14-3

Uygulama: Erkan Söğüt

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

SETA | Berlin

Französische Straße 12, 10117 Berlin GERMANY

Tel: +49 30 20188466

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 27, 1000 Brussels BELGIUM

Tel: +3226520486

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	9
BAE VE SUUDİ ARABİSTAN'IN LİBYA DEVRİMİNE BAKIŞLARI	10
BAE VE SUUDİ ARABİSTAN'IN HAFTER'E DESTEK STRATEJİLERİ	11
Destegın Nedenleri	12
Destegın Çeşitleri	13
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	17

YAZARLAR HAKKINDA

Muhittin Ataman

1992’de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden mezun olduktan sonra kazandığı bursla lisansüstü çalışmalar yapmak için Amerika Birleşik Devletleri’ne gitmiştir. 1994-1996 arasında Central Oklahoma Üniversitesi’nde yüksek lisans, 1996-1999 arasında da Kentucky Üniversitesi’nde doktora çalışmalarını tamamlamıştır. Daha sonra Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde 2001’de yardımcı doçent, 2005’te doçent, 2011’de de profesör unvanlarını almıştır. Ataman Eylül 2017’den beri Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde çalışmakta, bugün itibarıyla da bölüm başkanı olarak görev yapmaktadır.

Yaklaşık beş yıldan beri TRT Haber televizyon kanalında yayımlanan haftalık dış politika programlarına (Açı, Dışa Bakış, Küresel Siyaset, Küresel Analiz ve Stratejik Analiz) daimi katılımcı ve yorumcu olarak katkıda bulunmaktadır. Kasım 2017’den beri de *Daily Sabah* gazetesinde köşe yazarlığı yapmaktadır. 2014’ten bu yana SETA Dış Politika Araştırmaları Direktörlüğü’nde araştırmacı ve direktör olarak çalışmalar yapmaktadır.

2015’ten beri *Insight Turkey* ve 2011’den beri de *Ortadoğu Yıllığı* dergilerinin editörlüğünü yürüten Prof. Dr. Ataman’ın *Dünya Çatışma Bölgeleri I-II, Küresel Güç ve Refah, July 15 Coup Attempt in Turkey* ve *Al-Quds: History, Religion, and Politics* adlı derleme kitapları yayımlanmıştır.

Mehmet Ali Karaduman

Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme (İngilizce) programında dördüncü sınıf öğrencisidir. SETA Dış Politika Araştırmaları Direktörlüğü’nde kıdemli kursiyer olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Gazi Üniversitesi bünyesinde Apple şirketi örgütsel yapısı, Cisco şirketi analizi çalışmalarına katkıda bulunmuştur. Amazon şirketinin Türkiye pazarına girişinin D&R üzerindeki etkisi üzerine çalışmalarda bulunmuştur. 2019 yazında dört ay Massachusetts-Boston’da WAT programı katılımcısı olarak bulunmuştur. Halen SETA Ankara’da Ortadoğu ve Körfez Bölgesi üzerine çalışmalarını sürdürmektedir. BAE başta olmak üzere Arap ülkeleri ekonomi politikası alanı üzerine yoğunlaşmaktadır.

ÖZET

Bu analizde BAE ve Suudi Arabistan yönetimlerinin Libya krizinde oynadıkları istikrarsızlaştırıcı rol ele alınmaktadır.

Bu analizde Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)-Suudi Arabistan ekseninin Ortadoğu'daki demokratik halk hareketlerine (özellikle Libya'daki meşru hükümete) karşı izledikleri darbeci siyaset ele alınmaktadır. 2011'de Tunus ve Mısır devrimleriyle başlayan ve Arap Baharı olarak nitelendirilen Ortadoğu'da "demokratikleşme süreci"nin asıl taşıyıcılarının başında Müslüman Kardeşler (İhvan-ı Müslimin) hareketi gelmekteydi. Libya'da Kaddafi rejiminin yıkılmasından sonrası dış aktörlerin müdahalesiyle ülkede siyasi istikrarsızlık ortaya çıkmıştır. Otoriter ve despotik yönetim anlayışına dayalı eski bölgesel düzenin devamını savunan BAE ve Suudi Arabistan Ortadoğu'daki demokratikleşme hareketleri karşısı revizyonist ve müdahaleci bir dış politika yürütmektedirler. Veliaht prensler Muhammed bin Zayed ve Muhammed bin Selman'ın yönetime gelmeleriyle birlikte yayılmacı ve irredentist bölgesel siyaset izlemeye başlayan bu iki petrol zengini ülke Libya sahasında Hafter'e her türlü desteği sağlayan aktörlerdir.

Bugün Hafter'in yürüttüğü operasyonlarla birlikte Libya iç savaşı küresel ölçekte ses getiren bir krize dönüşmüştür. Birleşmiş Milletler (BM) dahil uluslararası kamuoyunun meşru kabul ettiği Ulusal Mutabakat Hükümetini (UMH) sadece Türkiye ve Katar gibi birkaç devlet desteklerken BAE, Suudi Arabistan, Mısır, Fransa ve Rusya gibi bölgesel ve küresel güçler gayrimeşru aktör Hafter'in yanındadırlar. BAE ve Suudi Arabistan'ın veliahtları Libya Siyasi Anlaşması'nın (LSA) meşruiyetini yitirmekte olduğu bu dönemde

Doğu Akdeniz’de yer altı kaynakları bakımından zengin ve stratejik konumu etkin bir meşru Libya hükümeti yerine tek adam despotizmine dayalı bir askeri otorite için sınırsız destek vermektedir.

BAE’nin Hafter’e destek vermesinin nedenlerinden biri Libya’nın, Abu Dabi yönetiminin bölgesel liman ağındaki eksik parça olarak görülmesidir. Ekonomisi petrole dayanan BAE ve Suudi Arabistan için Libya Ulusal Petrol Şirketi’nin (National Oil Company, NOC) akıbeti önemlidir. Finansal, askeri, siyasi ve diplomatik bakımdan Hafter’e destek veren BAE ve Suudi Arabistan’ın Hafter’i özellikle askeri alanda finanse etmeleri sahadaki dengeleri radikal bir şekilde etkilemektedir. BAE diplomatlarının sağladığı bilgiler Riyad-Abu Dabi ittifakının Hafter’e “Trablus’un özgürleştirilmesi” adı altında 200 milyon dolar yardım yaptığını göstermektedir. BAE tarafından Hafter’e Çin yapımı Wing Loong II dronları, Rus yapımı Pantsir S-1 ileri hava savunma sistemleri, Mi-24P tipi helikopter ve AT-802 uçaklarının sağlandığı bilinmektedir. Panther T6, 93 Tygra model zırhlı personel taşıyıcı, 549 zırhlı ve zırhsız araç Cidde Limanı’ndan deniz yoluyla Hafter’e teslim edilmiştir. Ayrıca UMH’nin Misrata Tugaylarına karşı BAE yönetimi Sudan ve Çad’dan getirdiği 5 bin ve Wagner şirketinden 2 bin 500 paralı asker göndermiştir.

BAE ile Suudi Arabistan’ın Libya’daki varlığı ve Hafter’e verdikleri destek daha çok bölgesel güç dengelerinde ortaya çıkan rejim endişesi ve ideolojik temelli bir tutumdur. Muhtemel bir Hafter zaferinde BAE-Suudi Arabistan blokunun Doğu Akdeniz’de istikrar aleyhine lobcilik faaliyetlerine başlaması demektir.

Doğu Akdeniz ve Ortadoğu’da demokratik yönetimlerin artması BAE ve Suudi Arabistan rejimleri için ciddi bir tehdit ortamının oluşmasına neden olacaktır. Libya iç savaşında da pek çok uluslararası hukuk kuralını ve insan hakları ilkesini ihlal eden bu iki devlet gayrimeşru siyasetlerine kılıf olarak ileri sürdüğü Müslüman Kardeşler başta olmak üzere “radikal” İslami gruplarla mücadelede Hafter’i güvenilir bir ortak olarak görmektedir.

GİRİŞ

Arap isyanlarının Tunus ve Mısır'dan sonraki üçüncü cephesi olan Libya'da –2011'de NATO'nun da süreç içerisinde destek verdiği– bir isyan ve devrim sürecinden sonra kırk iki yıllık despotik Muammer Kaddafi rejimi yıkılmıştır. Ancak Kaddafi rejiminin yıkılmasından bu yana ülke ciddi bir siyasal istikrarsızlık ve iç kargaşa içinde bulunmaktadır. Kaddafi rejiminin yıkılmasında özellikle Fransa çok etkili bir rol oynamış hatta NATO'yu bir oldubittiyle karşı karşıya bırakmıştır. Arap Baharı olarak nitelendirilen, 2011 Tunus ve Mısır devrimleriyle resmi olarak kendinden söz ettiren halk demokrasileri süreci Müslüman Kardeşler hareketi ve ona yakın bir perspektife sahip olan siyasi hareketlerin öncülüğünde yürütülmüştür. Devamında Körfez bölgesinde de etkisini gösteren Arap isyanları ve Arap Baharı, Müslüman Kardeşler ve İslah Hareketi gibi siyasi hareketlerin etkisiyle bütün Arap dünyasına yayılmış ve küresel siyasette ciddi bir yankı da uyandırmıştır.

Ancak bu demokratikleşme süreci ve olumlu beklentiler sadece iki yıl sürebilmiştir. Tem-

muz 2013'te Mısır'da gerçekleşen askeri darbe ile bahar havası kışa dönmüş ve Arap devletlerine yeniden otoriteriyenizm ve despotizm hakim olmaya başlamıştır. Mısır ile başlayan istikrarı sağlamayı amaçlayan yönetim yapısındaki değişim hareketleri daha sonra Libya'da devam ettirilme-ye çalışılsa da bölgesel ve bölge dışı güçlerin de etkisiyle kesin bir sonuca varamamış, demokratikleşme süreci büyük ölçüde akamete uğratılmıştır. Bölgede cereyan eden karmaşa domino etkisiyle Mısır, Libya, Yemen ve Suriye ekseninde devam etmiştir.

BAE ve Suudi Arabistan Ortadoğu'daki Arap Baharı ile başlayan demokrasi hareketlerinde eski düzenin devamı vizyonu ile otoriter rejim destekli bir politika yürütmektedir. Körfez bölgesini değişime karşı korumaya alan Suudi Arabistan ve BAE, Körfez dışındaki Arap ülkelerine müdahaleyi öngören yayılmacı ve irredentist bir bölgesel siyaset izlemeye başlamıştır. Özellikle bu iki ülkenin fiili yöneticileri olan veliaht prensler Muhammed bin Selman ve Muhammed bin Zayed Nahyan hem ülkelerinin vizyonunu genişletmek hem de bölgesel ve küresel karar alıcılar arasında yer almak için revizyonist, irredentist, provokatif ve müdahaleci bir dış politika yürütmektedir. Bu iki ülke ne ulusal ne de uluslararası kamuoyuna hesap vermedikleri için oldukça rahat hareket ederek casusluk, medya manipülasyonu ve siber saldırı gibi faaliyetleri dış politikalarının temel araçları haline getirmiştir.

BAE ve Suudi Arabistan yönetimleri 2011'de başlayan demokrasi hareketlerinde ilk zamanlar Arap dünyasındaki karşıt cumhuriyet rejimlerinin zayıflaması politikası çerçevesinde hareket etmiştir. Ancak demokrasi ve halkın yönetimde olma fikri popülaritesini artırmaya başladıkça bu iki devlet Arap isyanları ve devrimleri dalgasının kendi yönetimlerine de sıçrayacağı düşüncesiyle mevcut rejimlere sınırsız destek

sağlamaya başlamıştır. Abu Dabi ve Riyad yönetimleri hem kendi ülkelerindeki hem de diğer Arap ülkelerindeki değişim yanlılarına yönelik kapsamlı ve sürekli bir kampanya başlatmıştır. Örneğin bu bağlamda 2013'te İslah Hareketi'nin yeniden popülerite kazanmasıyla BAE ülkedeki pek çok siyasi aktivisti tutuklamış ve muhaliflere yönelik sert tedbirler almıştır.

Bu analizde BAE ve Suudi Arabistan yönetimlerinin –bütün bölgede olduğu gibi– Libya krizinde oynadıkları istikrarsızlaştırıcı müdahaleleri ele alınmaktadır. İki ülkenin Libya krizinde illegal aktör olan despotizmin temsilcisi Hafter'e her türlü finansal ve askeri desteği sağlamayı neden sürdürdükleri analiz edildikten sonra Hafter'e destek politikalarının araçları ve sonuçları değerlendirilmektedir.

BAE VE SUUDİ ARABİSTAN'IN LIBYA DEVRİMİNE BAKIŞLARI

Libya 2014'ten beri doğu ve batı yönetimleri olmak üzere fiilen ikiye bölünmüştür. BM ve uluslararası kamuoyunun meşru otorite olarak kabul ettiği UMH başkent Trablus dahil olmak üzere ülkenin batısını kontrol altında tutmaktadır. Halife Hafter tarafından düzenli ordu iddiasıyla kurulan, milis ve lejyoner karışımı askeri bir güç olan Libya Ulusal Ordusu (LUO) ise ülkenin petrol bakımından zengin doğu tarafını kontrol etmektedir. Hafter, Libya'nın doğusunda LUO'ya meşruiyet kazandırmak amacıyla bir de Temsilciler Meclisi (TM) adında siyasi bir yapılanmaya da gitmiştir. Her ne kadar BM doğu tarafındaki oluşumların meşruiyetini tanımadığını belirtse de birçok bölgesel devlet ve küresel güç tarafından tanınan ve desteklenen Hafter öncülüğündeki TM, Libya Devlet Petrol Şirketi'nin (NOC) gelir-

lerinden de Libya Merkez Bankası aracılığıyla pay almaktadır.

Halife Hafter Nisan 2019'da “terörist örgütler” ve “radikal unsurlar” barındırdıkları iddiasıyla UMH'ye karşı çok kapsamlı bir saldırı başlatmıştır. Paradoksal bir şekilde BM dahil uluslararası kamuoyunun meşru olarak kabul ettiği UMH'yi sadece Türkiye ve Katar gibi birkaç devlet desteklerken BAE, Suudi Arabistan, Mısır, Fransa ve Rusya başta olmak üzere neredeyse bütün önemli bölgesel ve küresel aktörler gayrimeşru taraf olan Hafter'in tarafındadır. 2011'de Kaddafi rejimi sonrası BM öncülüğünde bir araya gelen Libya Paramentosunda temsil edilen siyasi partiler Suheyra Antlaşması (Libya Siyasi Antlaşması, LSA) ile yeni düzenin kurulacağı Libya'ya dışarıdan silah ticaretinin kısıtlanması ve UMH'nin nerelerde nasıl konumlanacağı konularında mutabakata varmıştır. Ancak günümüzde antlaşmada ismi geçmeyen dolayısıyla antlaşmaya taraf olmayan Halife Hafter yönetiminin birçok devlet tarafından meşru görülmesi ve dahilinde UMH'ye karşı askeri operasyonlarında siyasi, askeri ve maddi olarak desteklenmesi LSA'nın geçerliliğini yitirdiğini göstermektedir.

Libya devriminin tıkanma noktasında en büyük stratejik ortakları olan BAE ve Suudi Arabistan ittifakını da arkasına alan Hafter küresel güçlerin desteğinden uzak olan UMH birliklerine karşı rahat ilerleyebilme imkanı bulmuş ve kısa sürede ülke topraklarının büyük bir kısmını ele geçirmiştir. BAE-Suudi Arabistan konsorsiyumu Libya'da halkın iradesine dayalı demokratik bir yönetim yerine tek adam despotizmine dayalı bir askeri otorite görmek istemektedir. Bununla birlikte Doğu Akdeniz'de yer altı kaynakları bakımından zengin ve stratejik konumu etkin ve meşru bir Libya hükümeti bu iki devletin küresel ve bölgesel vizyonu önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla en kısa sürede hem ülkedeki doğal kaynakları istismar etmek

hem de otoriteriyenizmi yeniden hakim kılmak amacıyla darbeci General Hafter'e sınırsız destek sağlanmaktadır.

ABD-İsrail ekseninin siyasi ve ideolojik destekleriyle güç kazanan ve bölgesel etkinliklerini artıran BAE ve Suudi Arabistan yönetimleri daha önce özellikle Yemen, Filistin ve az da olsa Suriye'deki karışıklar sırasında petrol kaynaklı ekonomilerini finanse etmiş ve bölgede yeni ittifaklarla saygınlıklarını artırmıştır. Bugün itibarıyla da Libya'daki iç karışıklık ve siyasal istikrarsızlık bu iki devlet için Doğu Akdeniz'de yeni bir etkinlik alanı ve iki hırslı veliahdın bölgesel vizyonu için yeni bir basamak oluşturmaktadır.

BAE VE SUUDİ ARABİSTAN'IN HAFTER'E DESTEK STRATEJİLERİ

BAE ve Suudi Arabistan'ın bölgesel vizyonları Ortadoğu'da ve Doğu Akdeniz'de stratejik olarak etkili bir demokrasi yönetimine engel olmayı gerektirmektedir. Hafter eski bir asker olarak Libya devrimine katılmak istemiş ancak ülkenin yerel dinamikleri kendisini devrim sürecinden uzak tutmuştur. O zaman da bugün de kendi başına bağımsız siyaset üretebilecek imkanlara kesinlikle sahip olmayan ancak çok sayıda bölgesel ve küresel aktörün desteği sayesinde Libya topraklarının önemli bir kısmını kontrol etmeye başlayan Hafter 2019'un sonlarında başkent Trablus'un dış mahallelerine kadar yaklaşmıştır. Hafter'in Libya'nın üç büyük şehriden ve devrim sürecinin en önemli merkezlerinden biri olan Sirt'e'yi de kısa bir sürede ele geçirmesi sadece bölgesel güçlerin değil küresel konjonktürün de desteğini almış olduğunu göstermektedir.

Ancak bütün bu desteklere ve güç birikimine rağmen Hafter hedefindeki Trablus'u ele geçirmeyi ve ülkenin tek hakimi olmayı ba-

şaramamıştır. BM'nin meşru hükümet olarak kabul ettiği UMH'nin Türkiye-Katar ekseninden askeri ve siyasi olarak desteklenmesi Hafter ve destekçilerinin bütün beklentilerini boşa çıkarmıştır. Özellikle Türkiye'nin askeri ve diplomatik hamleleri BAE ve Suudi Arabistan'ın şiddetli tepkisine yol açmış ve Arap Birliğinde Türkiye'nin kınanmasına neden olmuştur. BAE-Suudi Arabistan koalisyonu yanında Mısır, Fransa ve Rusya da bütün askeri, ekonomik ve siyasi platformda Hafter'in ana destekçisi olarak savunuculuğunu yapmaktadır.

Hafter'in Libya'nın devrim sürecinin en önemli merkezlerinden biri olan Sirt'e'yi kısa sürede ele geçirmesi bölgesel ve küresel güçlerin desteğinin göstergesidir.

Abu Dabi ve Riyad yönetimleri Yemen'de Husilere karşı mücadele eden, uluslararası koalisyonun saflarında savaşan yaklaşık 5 bin Sudanlı paralı askerin önemli bir kısmının Libya'ya transfer olmasını temin etmiştir. Yemen'de olduğu gibi bunların finansmanını yine BAE ve Suudi Arabistan sağlamaktadır. Ayrıca Türkiye'nin açıklamalarına göre Rus kökenli yaklaşık 2 bin-2 bin 500 kişiden oluşan Wagner paralı birliklerin de Libya'da Hafter saflarında savaşmaları bilinmektedir.¹ BAE ve Suudi Arabistan'ın demografik yapıları sebebiyle yeterli sayıda askeri gücü olmasa da teknolojik anlamda askeri ekipmanları önemli bir güç teşkil etmektedir. Yemen savaşında da görüldüğü üzere doğrudan bir etkileşimden çok milisler ve paralı askerler kanalıyla Libya'da etkili olan bir konsorsiyum oluşturulmuştur. Hatta Rus paralı askerlerinin şirketi olan Wagner grubunu da Libya sahasında finansal olarak BAE'nin desteklediği düşünülmektedir.

1. "Wagner Grubu: Libya'daki Rus Paralı Askerler Hakkında Neler Biliniyor?", BBC Türkçe, 7 Ocak 2020.

Desteğin Nedenleri

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Ortadoğu'daki otoriter rejimlerin başında gelen BAE ve Suudi Arabistan bölgesel ve küresel vizyonlarını hayata geçirmeye çalışırken bölgedeki değişim dalgasının etkisi altına girme ihtimali karşısında Hafter yanlısı bir politika izlemektedir. Arap Baharı sonrası Müslüman Kardeşler ve ona yakın duran dini, toplumsal ve siyasal hareketlerle Tunus'ta başlayıp diğer bölge devletlerinde etkisini devam ettiren demokratikleşme süreci BAE ve Suudi Arabistan'a da sıçramış ancak bu iki yönetim aldıkları siyasi, askeri ve ekonomik tedbirlerle bunu engelleyebilmiştir. Suudi Arabistan'ın Medhali Selefilik üzerinden Libya'da dini bir etki alanına sahip olduğu göz ardı edilmemesi gereken bir konudur. Medhali Selefiler bir taraftan Hafter saflarında savaşırken diğer taraftan da Trablus içerisinde ciddi bir örgütlenmeye gitmiştir.

Bu değişim dalgası BAE'ye Islah Hareketi ve BAE 94 aktivizm hareketiyle sıçramış ve sonrasında Yemen savaşıyla birlikte Suudi Arabistan'da da kısa süreli etkisini göstermiştir. Dolayısıyla demokrasi girişimlerinin devam etme olasılığı ve Emirlikler ile Suud halkının da demokratik bir yönetim isteme ihtimali dahi bu iki ülkenin sadece Hafter'i siyasi, finansal ve askeri açıdan desteklemesi için yeterli sebeptir. BAE ve Suudi Arabistan'ın Hafter özelinde bir politikası olmadığı gibi iki ülkenin asıl ideoloji ve beklentisi aktörün kim olduğundan bağımsız şekilde otokratik rejimlerin devamlılığıdır. Dolayısıyla ilkesel olarak kendi bölgesel vizyonlarıyla örtüşen bütün aktörlere –lehlerine siyasete müdahale etmek dahil– her türlü askeri, siyasi ve ekonomik desteği verdikleri dikkate alındığında Hafter'i de bu iki ülkenin bölgesel vizyonlarının bir enstrümanı olarak görmek gerekir.

BAE ve Suudi Arabistan Sisi yönetimi altındaki Mısır'ı da kendi politikaları doğrultusunda yönlendirmekte ve kullanmaktadır. Abu Dabi ve

Riyad yönetimleri Mursi hükümetine karşı Sisi askeri darbesini ve sonrasında kurulan yönetimi tüm varlığıyla destekledikten sonra şimdi de Mısır'ı Hafter güçlerini desteklemekte bir köprü olarak kullanmaktadır. Ana akım İslami hareketlerin ve siyasi partilerin Arap Baharı sürecinde yaşanan isyanlar ve gerçekleşen devrimlerle iktidar olmaları bu iki ülkenin de rejimlerini ve bölgesel otoritelerini sarsabilecek girişimler olarak nitelendirilebilir.

BAE ve Suudi Arabistan bölgesel ve küresel müttefiklerinin çıkarları çerçevesinde de Hafter'e stratejik destek sağlamaktadır. Genel manada İsrail, ABD ve Avrupalı devletler Müslüman dünyada demokratik rejimler istememektedir. BAE ve Suudi Arabistan rejimleri de mevcut bölgesel konumlarını bu küresel güçlere borçlu olduğundan Batılı devletlerin talep ve beklentilerini yerine getirmek sorumluluğundadır. Bu ülkelerle ilişkilerini sağlam tutma zorunluluğu onların Hafter'e desteğinin bir başka nedenidir. Hafter'in petrol sahalarını kontrol etmek amaçlı gerçekleştirdiği "Fizan operasyonları" dış dünyayı etkiler bir hamle olmuştur çünkü petrol hala uluslararası güçlerin özellikle Batılı devletlerin odak noktasında bulunmaktadır. "Bölgesel barış ve güvenliği temin etmek(!)" amacıyla Amerikalı ve Avrupalı güçlerin farklı Ortadoğu ülkelerinde yıllardır askeri üsler ve tesisleri mevcuttur. Bunlar da bölgesel müttefiklerinin kurumlarıyla eş güdüm içerisinde çalışırlar. Batılı devletler için önemli olan bölgedeki menfaatlerinin sürekliliğini sağlayacak aktörlerin desteklenmesidir. Dolayısıyla demokratik bir yönetim anlayışına uymayan bir devletin başka bir ülkede askeri kontrol ve toprak alanına sahip olması Batılı devletler için çok önemlidir.

Ekonomisini çeşitlendirme ve petrol etkisini azaltma vizyonuna sahip olan bu iki Körfez ülkesi için bölge çapındaki liman ticareti ve Libya'nın stratejik konumu Hafter'e desteğin başka bir nedenidir. Öncelikle Libya limanları BAE bölgesel

ekonomik ağının başarısı yolunda önemli bir faktör olacaktır. BAE, Kızıldeniz'e sınırı olan yedi ülkenin dördünde (Mısır, Somali, Yemen ve Suudi Arabistan) liman işletmelerine sahiptir. Her ne kadar bu limanların önemli bir kısmı ticari anlaşmalarla elde edilmiş olsa da Yemen'deki limanlar askeri güç dahilinde ele geçirilmiştir. Öte yandan Libya'nın stratejik konumu BAE'nin yayılcı bölgesel politikasında önemli bir işlev görebilir. Bundan dolayı Abu Dabi yönetimi bölgesel yayılcı politikasını askeri üsler çerçevesinde sürdürmektedir. BAE'nin Yemen, Eritre ve Somaliland'de olduğu gibi Libya'da da askeri üsleri vardır ve bunları Hafter'e destek için kullanmaktadır.²

BAE ve Suudi Arabistan son on yılda dünya genelinde liman işletmeciliği, askeri üsler ve petrol bağlamında önemli ve etkili işlere imza atmaktadır. Suudi Aramco'nun halka arzı ile birlikte dünya genelinde borsa hareketleri ve ülkelerin gelecek hamleleri çerçevesinde Suudi Arabistan ile ilişkiler günümüz dünyasında önem arz etmektedir. Bugün itibarıyla Suudi Aramco 111 milyar dolar net karıyla Apple, Alphabet ve ExxonMobil gibi firmalardan daha değerlidir.³ Dünya genelindeki petrol akışı ve fiyatlanmasında söz sahibi olan bu kurum için şu an itibarıyla UMH'nin kontrolündeki Trablus'ta Libya Merkez Bankası (CBL) kontrolünde işletimi sürdürülen Libya Ulusal Petrol Şirketi'nin (NOC) akıbeti önemli bir husustur.

BAE'nin en büyük ve etkili küresel aktörlerinden biri olan Dubai Port World (DP World) şirketi Körfez bölgesi, Afrika Boynuzu, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da modern konteyner yükleme-boşaltma tesisleriyle birlikte güçlü bir portföye sahiptir. Sultan Ahmed bin Sulayem yönetimindeki şirket deniz ticaret ağı üzerinde

Cebel Ali Limanı ve Serbest Bölge Alanı temelli büyük bir yapı ve projeye sahiptir. Mısır'ın Soka, Suudi Arabistan'ın Cidde, Cibuti'nin Doraleh, Cezayir'in Cezayir ve Dcen, Somaliland'in Berbera, Ruanda'nın Kigali ve Senegal'in Dakar limanlarıyla bölgede stratejik bir alan kurmuştur.⁴ Yemen'de olduğu gibi Libya'da da liman kontrolünü elinde bulunduran Hafter aracılığıyla –doğrudan olmasa da– Akdeniz karasularını da etkisi altına almak istemektedir. Cebel Ali Limanı teknolojik donanımlı bir liman olmasına rağmen ticaret yollarının üzerinde yer almaması ve yoğunluğunun azalması ihtimali gibi nedenlerle BAE'yi endişelendirmektedir. Buna engel olmak için de dış politikada birçok hamlede bulunulmuştur. Bingazi, Zaviye ve Trablus gibi üç büyük limana sahip olan Libya, bunların dışında ayrıca Derne, Ras Lanuf, Zuara, Sirte ve Misrata gibi pek çok küçük limanı da kapsayan geniş bir kıyı şeridine sahiptir.⁵ Hafter'in ele geçirdiği bölgedeki limanlar iç savaş sırasında BAE ve Suudi Arabistan'dan destek almasında stratejik bir üstünlük sağlamaktadır. Limanlar konusundaki asıl sorun ise bölgesel veya küresel bir devletin Libya limanlarında varlık gösterme ve üstünlük sağlama ihtimalinin BAE'yi Hafter'e sınırsız destek sağlamaya itmesidir.

Desteğin Çeşitleri

Darbeci General Hafter bir trilyon doların üzerinde bir Körfez ekonomisi ve uluslararası finansmanı yöneten iki veliaht prensin (Zayed ile Selman'ın) zihniyetine sahiptir. BAE ve Suudi Arabistan da bunu dikkate alarak Hafter'e her türlü askeri, siyasi, ekonomik ve diplomatik desteği sağlamaya çalışmaktadır. Zira bölge-

2. Nebahat Tanrıverdi Yaşar, "Birleşik Arap Emirlikleri Libya'da Ne Hedefliyor?", Anadolu Ajansı, 9 Temmuz 2019.

3. Övünç Kutlu, "Saudi Aramco'nun İlk Halka Arzı Aralık'ta Başlıyor", Anadolu Ajansı, 4 Kasım 2019.

4. "Our Locations", DP World, <https://www.dpworld.com/what-we-do/our-locations>, (Erişim tarihi: 7 Mart 2019).

5. "List of Ports in Libya", Searoutes, <https://www.searoutes.com/country-ports/Libya>, (Erişim tarihi: 5 Aralık 2019).

sel projeksiyonlarında Hafter'ın önemli bir rol oynayabileceğine inandıkları söylenebilir.

Libya'daki siyasi karışıklığa Hafter mütefiki olarak müdahil olan Suudi Arabistan'ın gayrisafi yurt içi hasılası (GSYH) 762 milyar dolardır.⁶ Uluslararası platformda pek çok yatırımı olan Kamu Yatırım Fonu (PIF) çerçevesindeki ortaklıkları da bu ülkenin Libya'da Hafter'i finanse etmesinde önem teşkil etmektedir. Benzer bir şekilde BAE de 455 milyar dolar GSYH'si ve stratejik deniz ticaretiyle Libya karmaşasında Hafter'ın rahatlıkla güvenebileceği bir finansör konumundadır.⁷ BAE diplomatlarından edinilen bilgiler çerçevesinde "Trablus'un özgürleştirilmesi" adı altında Hafter tarafından düzenlenen başarısız operasyonlara Suudi Arabistan-BAE ittifakının 200 milyon dolar finansman sağladığı bilinmektedir.⁸ BAE'nin ADIA başta olmak üzere (üçü büyük ve küresel ölçekli) yedi varlık fonuna sahip olması (üçü büyük ve küresel ölçekli) küresel ekonomide edinmiş olduğu stratejik iş birliklerini Hafter safında nasıl kullandığını göstermektedir.

BAE'nin beklentisi Hafter iktidarında olan bir Libya'dan daha çok siyasi karışıklıkların hüküm sürdüğü bir ülke görmektir.

BAE-Suudi Arabistan ikili koalisyonu gelirlerinin yaklaşık yüzde 65-70'lik bölümünü petrol ve doğal gazdan elde etmektedir. OPEC

sınırlamalarına rağmen petrol gelirlerini ana finansman kaynağı olarak gören BAE ve Suudi Arabistan petrolden gelen ekstra gelirini uluslararası arenada dengelemek durumundadır çünkü herhangi bir devlet getirisi olan bir alanda gider veya öz kaynağını belirtmesi gerekmektedir. Örneğin BAE bunu Yemen savaşı ve Filistin'deki siyasi karışıklıklar sırasında "insani yardım" adı altında yapmış olduğu faaliyetlerle maddi çıktı olarak göstermiştir. Tabii ki BAE ve Suudi Arabistan'ın olağanüstü askeri harcamaları da başka bir finansman yöntemidir.

Ayrıca Libya'nın şimdilerde içinde bulunduğu durum ve sonrasında olacak gelişmeler BAE'ye siyasi hedeflerinin dışında ekonomik kirliliği için muhteşem bir uygulama alanı sağlamaktadır. Bu çerçevede BAE'nin beklentisi Hafter iktidarında olan bir Libya'dan daha çok siyasi karışıklıkların hüküm sürdüğü bir ülke görmektir. Diğer bir deyişle herhangi bir şekilde Libya'daki kaostan devam etmesi BAE'nin kara para aklama gibi pek çok illegal faaliyetlerini gerçekleştirebileceği istikrarsız bir ortamı sağlayacaktır. Dolayısıyla BAE ve Suudi Arabistan'ın önceliği asla Libya'ya istikrar getirmek değil aksine ulusal menfaatlerinin sürdürülebilirliğini sağlayacak siyasi istikrarsızlığın kalıcı hale geldiği bir ortam oluşturmaktır.

Doğal kaynaklar bakımından zengin ve uzun bir kıta sahanlığına sahip olan Libya savaşı sırasında ve sonrasında ticari güvenilirliğini kaybetmiş ve tahrip olmuş tesisleriyle petrol konusunda da durağan hale gelmiş bir devlet konumuna gelecektir. Şimdilerde Hafter'ın kontrolünde olan petrol sahası ve tesisler hala petrol üretimine devam etse de Hafter'ın aldığı yerlerde üretimin yavaşladığı ve hatta limanların işlevini yitirdiği Sirte ve Derne limanlarından görülebilmektedir. Bölgenin siyasal istikrara kavuşmasına ve ekonomik bakımdan canlanmasına karşı çıkan BAE-Suudi Arabistan koalisyonu Hafter'e bağlı LUO oluşumundaki milisleri ve paralı askerleri finanse

6. "Suudi Arabistan Ülke Profili: Genel Ekonomik Durum", T.C. Ticaret Bakanlığı, 9 Aralık 2019, <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/orta-dogu-ve-korfez/suudi-arabistan/ulke-profilii/genel-ekonomik-durum>, (Erişim tarihi: 13 Aralık 2019).

7. "IMF DataMapper: World Economic Outlook (October 2019), Real GDP Growth", IMF, <https://www.imf.org/external/datamapper>, (Erişim tarihi: 27 Mayıs 2019).

8. "كم كلف هجوم حفتر الفاتل السعدي والإمارات؟", *al-sharq*, 5 Mayıs 2019, <https://al-sharq.com/article/05/05/2019/كم-كلف-هجوم-حفتر-الفاتل-السعدي-والإمارات-؟>, (Erişim tarihi: 23 Ocak 2020).

etmektedir. Bununla birlikte Sudan ve Çad'dan BAE finansörlüğünde yaklaşık olarak bin 500 savaşçının Hafter saflarında savaşmak üzere Libya'ya geldiği bilinmektedir. Velihaht Prens Muhammed bin Zayed ile Sudan'ın Cancavid isimli hızlı destek paramiliter kuvvetleri başkanı Muhammed Hamdan Dagalo (Hemeti ismiyle bilinen) arasındaki yakın ilişkiler bu anlaşmanın yapılmasına zemin hazırlamıştır.⁹

BAE ve Suudi Arabistan nitelik olarak (kontrol ettikleri finansal kaynaklar ve sahip oldukları silahlar açısından) üst düzeyde olmasına karşın nicelik bakımından yetersiz bir askeri güce sahiptir. Asker sayısı az ama donanımsal açıdan gelişmiş ve yüksek maliyetlerle kurulmuş ordulara sahip BAE ve Suudi Arabistan, Hafter'e silah desteğini en yüksek teknolojilerde hem karadan hem de havadan sağlamaktadırlar. Bu yüksek teknolojik ürünlerle Hafter güçleri daha düşük düzeyde bir donanımına sahip Türkiye-Katar destekli UMH birliklerine karşı hızlı bir ilerleme kaydetmiş, neticede Sirte'yi alıp Trablus sınırlarına ulaşmıştır. Özellikle BAE'nin sağladığı insansız hava aracı (İHA) desteğiyle sahada başarılı sonuçlar alınmaktadır. Hafter'in kullandığı BAE tarafından sağlanan Çin menşeli "Wing Loong" dronelerine karşı UMH de Türkiye'nin sağladığı "Bayraktar" İHA ve SİHA'larını (silahlı insansız hava aracı) kullanmaktadır.¹⁰ Hafter'in Trablus sınırlarına kadar karadan hızlı ilerleyişinin arkasında Evgeni Prigozhin'in sahibi olduğu Rus Wagner birlikleri bulunmaktadır. Wagner birliklerinin BAE tarafından maddi, askeri ve ekipman bakımlardan desteklenmesi hususu ise sahada Abu Dabi'nin Hafter safındaki rolünü göstermektedir.

Libya iç savaşının başlarında Rusya'nın hava operasyonlarıyla desteklediği Hafter kendi öz kaynakları olarak bakıma muhtaç birkaç jet dışında herhangi bir güce sahip değildir. BM raporuna göre 2017'de BAE'ye ait Mi-24P tipi helikopter, beraberinde dört jet ve bir AT-802 uçak Bingazi yakınlarındaki Hadim Hava Üssü bölgesinde tespit edilmiştir. Bunun yanında Nissan 2016'da doğudaki Tobruk şehrinde BAE'nin illegal LUO'ya 93 zırhlı personel taşıyıcı ile 549 zırhlı ve zırhsız araç teslimatını gerçekleştirdiği belirtilmiştir. Panther T6 ve Tygra model olan askeri araçlar BAE esaslı şirketler tarafından üretilip Suudi Arabistan limanlarından deniz yoluyla Hafter güçlerine teslim edilmiştir.¹¹

Libya'daki son duruma bakıldığında sahada iki taraf var gibi görünse de aslında iki tarafta da ciddi bir dağınıklık olduğu görülmektedir. Bir kere meşru hükümet olan UMH'ye bağlı güçler dağınık kuvvetlerden oluşmaktadır. UMH saflarında savaşan en kuvvetli ve etkili birlikler Misrata Tugaylarıdır. İkinci olarak Hafter komutasındaki illegal LUO her ne kadar düzenli ordu kapasitesinde olduğunu iddia etse de bünyesinde birçok yabancı unsur yer almaktadır. Libyalıların yanında Çad, Sudan ve Rusya gibi farklı ülkelerden getirilmiş paralı askerlerin bulunduğu birlikler vardır. Öte yandan bazı gruplar iki taraf arasında gidip gelmekte, bazıları ise iki taraf arasında bölünmektedir. Mesela Zintan Güçleri Hafter safında yer alıyor görünse de bazı kısımlarının UMH safında yer aldığı görülmektedir.¹²

Libya'daki iç savaş aslında dış güçlerin desteği olmazsa milis güçler arasındaki küçük çaptaki çatışmalardan daha ilerisine gidecek hacim,

9. Mohammed Ayesha, "UAE-Backed Fighters from Sudan and Chad Join Haftar", Middle East Eye, 23 Aralık 2019, <https://www.middleeasteye.net/news/arabic-press-review-3>, (Erişim tarihi: 7 Ocak 2020).

10. "Libya Semalarında Türkiye ile Arap Ülkelerinin Bilek Güreşi", Euro-news Türkçe, 22 Aralık 2019.

11. Aidan Lewis, "Covert Emirati Support Gave East Libyan Air Power Key Boost: U.N. Report", Reuters, 9 Haziran 2017.

12. "Libya Son Durum Haritası (2020)", Stratejik Ortak, 4 Ocak 2020, <https://www.stratejikortak.com/2020/01/libya-son-durum-haritasi.html>, (Erişim tarihi: 4 Ocak 2020).

finansman ve askeri-donanımsal yeterlilikten yoksundur. Bunun için de bölgesel ve küresel aktörlerin müdahalesi maalesef hem çatışmanın kapsamını genişletmekte hem de sorunun çözülmez bir hal almasına neden olmaktadır. Özellikle BAE ve Suudi Arabistan öncülüğündeki devletler için Hafter'in uzlaşmacılıktan uzak askeri beklentisi bulunmaz bir müdahale alanı oluşturmaktadır. Bu iki devlet Hafter'i kendi bölgesel siyasetlerinin bir uygulayıcısı olarak görmek ve bölgesel değişimin önüne geçme amacıyla küresel aktörlerle de bu yönde iş birliği yapmaktadırlar. Neticede BAE ve Suudi Arabistan çizgisinde bir siyaset izleyen Hafter, Libya devrimine ve halkın iradesine dayalı bir yönetime karşı çıkmakta ve devrimin taşıyıcısı olma kararlılığındaki Türkiye-Katar destekli UMH'ye karşı şiddet kullanmaktan çekinmemektedir.

Veliaht prensler Selman ve Zayed, Libya iç karışıklığına müdahalelerini meşrulaştırmak için Arap Birliğini de arkalarına almakta ve zaman zaman bu platformu da kendi siyasal hedefleri doğrultusunda kullanmaktadır. BAE ve Suudi Arabistan'ın talebi doğrultusunda Arap Birliği daimi temsilcileri olağanüstü bir çağrı toplantısıyla 31 Aralık 2019'da Kahire'deki merkezinde Libya krizi ve sürecinin nasıl yürütüleceği konularını görüşmek üzere bir araya gelmiştir. Irak temsilcisi Ahmed Nayif Duleymi başkanlığında toplanan Arap Birliği Libya'da istikrarlı bir ortam için siyasi birliği sağlamanın en önde gelen gereklilik olduğunu beyan etmiştir. Arap Birliği, BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'e BM Güvenlik Konseyinin tek Arap üyesi olan Kuveyt kanalıyla Libya'daki muhtemel bir yabancı askeri müdahalenin uluslararası barış ve güvenliğe tehdit oluşturacağını ve durumu desteklemelerini bildirmiştir.¹³ Bu iki devlet Fayiz Serrac yönetiminin talebi

doğrultusunda Türkiye'nin Libya'ya müdahale etmesini bölgesel çatışmayı genişletecek ve diğer bölgesel güçlerin de dahil olacağı bir güç gösterisine dönüşecek bir adım olarak değerlendirmiştir. Arap Birliğinin aldığı kararda "Diğer aşırılık yanlısı savaşçıların diğer bölgesel çatışma bölgelerinden Libya'ya transferini kolaylaştırmada yardımcı olan bölgesel müdahaleler önlenmeli"¹⁴ ifadesi bu yaklaşımın bir sonucu olarak kullanılmıştır.

Libya krizi konusunda uluslararası iş birliği ve bloklaşmalara bakıldığında BAE ve Suudi Arabistan öncülüğündeki Fransa ve Rusya'nın da destek verdiği eksene karşı Türkiye, Katar ve İtalya koalisyonu meşru yönetim olan UMH'ye destek vermektedir. Ancak BM, UMH'yi meşru yönetim olarak tanıdığı için Hafter safındaki devletler küresel propagandalarla BM'yi ikna etmeye çabalayarak sahadaki dengeyi Hafter lehine değiştirmeye çalışmaktadırlar. BM tarafından tanınan UMH rejimine olan dış desteklerden rahatsızlık duyan BAE ve Suudi Arabistan yönetimleri, elçileri aracılığıyla BM'yi Hafter yönetimini tanıma yoluna sevk etmeye çalışmış hatta bu iki devlet BM'yi UMH'yi meşru taraf olmaktan çıkarmaya davet etmiştir. Bu çerçevede Kral Selman bin Abdülaziz, Hafter yanlısı TM Başkanı Akile Salih ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. TM Başkanı Salih, Türkiye ile UMH arasında 27 Kasım'da imzalanan "Güvenlik ve Askeri İşbirliği Mutabakat Muhtırası" ve "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası" antlaşmalarının BM tarafından reddedilmesini istemektedir.¹⁵ Abu Dabi ve Riyad yöneticilerinin ve Arap Birliğinin uluslararası alandaki bu kararlı yaklaşımı Hafter'in meşruiyeti yolunda kuşkusuz net bir çizgi olarak uluslararası arenada ses getirmektedir.

13. Afnan Nasr, "Arap League Reaffirms Rejection of Foreign Interference, Calls for Libya Solution", Arab News, 31 Aralık 2019, <https://www.arabnews.com/node/1606616/middle-east>, (Erişim tarihi: 5 Ocak 2020).

14. "Arap League Warns Against Deployment of Foreign Fighters in Libya", Reuters, 31 Aralık 2019.

15. Enes Canlı, "Suudi Arabistan, BAE ve Mısır Libya'daki UMH'nin Meşruiyetini Bitirmeye Çalışıyor", Anadolu Ajansı, 3 Aralık 2019.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

BAE ve Suudi Arabistan'ın Libya'daki varlığı ve Hafter'e verdikleri destek bölgesel denklemden ortaya çıkan rejim endişesi temelli ideolojik bir tutumdur. Ortadoğu'da popüler bir akım haline gelen demokratikleşme ve halkın yönetimi anlayışı krallık yönetimleri için tehdit oluşturmaktadır. Uluslararası sistemde rol oynamak isteyen BAE ve Suudi veliahtları Zayed ile Selman için karışıklık ihtimalini ortadan kaldırmak için Hafter ve müttefiklerine askeri, ekonomik ve siyasi desteklerine devam edeceklerdir. Abu Dabi ve Riyad yönetimleri bölgede kendilerinden güçlü ortaklıkları ve daha büyük bir etkiye sahip ülke ve yönetimleri istememektedir. Bugüne kadar izledikleri bölgesel ve uluslararası siyaset dikkate alındığında bu iki ülkenin İslami eğilimli yönetimler ve siyasi partilere karşı her zaman muhalif tarafları desteklemeye devam edecekleri aşikardır.

Bundan dolayı Türkiye ve Katar gibi bölge ülkeleri bu iki devletin dış politika çıkarlarında her zaman ters düşen taraf olacaktır. Muhtemel bir Hafter zaferinde BAE ve Suudi Arabistan bloğunun Doğu Akdeniz'de lobicilik faaliyetlerine başlaması ve Libya ile de bu çerçevede bir dış politika geliştirmesi mümkündür. Cezayir'den başlayan kıyı şeridinde Süveyş dahil olmak üzere çok değerli bir liman ağı kurmuş bir BAE, Avrupa ile daha yakın ilişkiler geliştirebilecektir. Bu da çöl bölgesindeki iki güçlü devlet için verimli sahalardan ve ortaklıklar anlamına gelecektir.

BAE ve Suudi Arabistan Yemen'de olduğu gibi Libya'da da doğrudan savaşa taraf olmaktan kaçınmaktadır. Bu durum ise amaçlarında başarıyı değil sadece sürecin uzamasını sağlamaktadır. Libya savaşında da milis güçlere destek yoluyla etkili olma stratejisini izleyen Körfez ikilisinin düzenli bir lojistik destekten uzak olmaları nedeniyle amaçlarında muvaffak olma ihtimali çok

düşüktür. UMH tarafında Katar ve Türkiye gibi askeri deneyim açısından güçlü devletlerin yer alması veliahtların sadece maddi külfet altında kalan hamleler yapmış olduklarını gösterecektir. Fayiz Serrac yönetimindeki UMH'nin otoritesinin pekiştiği bir Libya sırasıyla Suriye, Mısır ve diğer bölge halklarına örnek teşkil edecektir. Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'da demokratik yönetimler arttıkça BAE ve Suudi Arabistan rejimleri için de devrim kaçınılmaz bir son olacaktır.

Hafter'in asıl destekçileri olan BAE ve Suudi Arabistan 2011'de BM'nin devrim sırasında aldığı bir kararla savaşan taraflara silah ambargosu kararını da sistemli bir şekilde ihlal etmeye devam etmektedir. Son Berlin Konferansı'nda bu karara yapılan atıf da sadece meşru Serrac hükümeti için etkili olacaktır ve dolayısıyla Serrac'a zarar verirken Hafter ve destekçileri için bir anlam ifade etmeyecektir. BAE'nin Hafter'e verdiği silah desteğinde aylardır meşru hükümete karşı saldırılarda kullanılan Çin yapımı Wing Loong II dronları, Rus yapımı Pantsir S-1 ileri hava savunma sistemi, BAE ve Mısır tarafından sağlanan savaş uçakları da bulunmaktadır. 13 Ocak Moskova görüşmeleriyle başlayan Rusya'nın Hafter safındaki ana temsilcilik rolü Berlin Konferansı sonrası alınan kararlarla pekişmeye başlamıştır. Özellikle silahlı milislere karşı alınan karar sonrası sahadaki Rus Wagner grubunun kara savaşındaki başarısı BAE ve Suudi Arabistan'ı Libya sahasında Rusya ile farklı bir etkileşimde bulunmaya itecektir. Netice itibarıyla küresel aktörlerin çok taraflı platformlarda vardıkları anlaşmalar hiçbir şekilde BAE ve Suudi Arabistan'ı sınırlandırmamaktadır.

Bu iki devlet Ortadoğu'daki pek çok krizde olduğu gibi Libya iç savaşında da her türlü uluslararası hukuk ilkelerini, temel insan haklarını ve uluslararası kurumların kararlarını ihlal etmektedir. Müslüman Kardeşler başta olmak üzere "radikal" ve "terörist" olarak nitelendirdikleri İslami gruplarla

mücadelelerini gayrimeşru siyasetlerine kılıf yapan Abu Dabi ve Riyad rejimleri Hafter'i bu anlamda güvenilir bir ortak olarak görmektedir. Bugün itibarıyla BAE ve Suudi Arabistan siyasal İslam'ın en ılımlı versiyonuna bile tahammül edememektedir.

Bundan dolayı bu iki rejimin geceleri güven içerisinde uyuyabilmeleri için Libya'da siyasal İslami grupların iktidara gelmesini engellemeleri gerekmektedir. Bunu sağlamak için de ellerinden gelen her türlü tedbiri almaya çalışmaktadırlar.

BAE VE SUUDİ ARABİSTAN'IN LİBYA KRİZİNE MÜDAHALESİ HALKIN İRADESİNE DARBE SİYASETİ

MUHİTTİN ATAMAN, MEHMET ALİ KARADUMAN

SETA | ANALİZ

Bu analizde Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)-Suudi Arabistan ekseninin Ortadoğu'daki demokratik halk hareketlerine özellikle Libya'daki meşru hükümete karşı izledikleri darbeci siyaset ele alınmaktadır. 2011'de Tunus ve Mısır devrimleriyle başlayan ve Arap Baharı olarak nitelendirilen Ortadoğu'da "demokratikleşme süreci"nin asıl taşıyıcılarının başında Müslüman Kardeşler (İhvan-ı Müslimin) hareketi gelmiştir. Libya'da Kaddafi rejiminin yıkılmasından sonrası dış aktörlerin müdahalesi dolayısıyla ülkede siyasi istikrarsızlık ortaya çıkmıştır. Otoriter ve despotik yönetim anlayışına dayalı eski bölgesel düzenin devamını savunan BAE ve Suudi Arabistan Ortadoğu'daki demokratikleşme hareketleri karşıtı revizyonist ve müdahaleci bir dış politika yürütmektedir. Veliaht prensler Muhammed bin Zayed ve Muhammed bin Selman'ın yönetime gelmeleriyle birlikte yayılmacı ve irredentist bölgesel siyaset izlemeye başlayan bu iki petrol zengini ülke Libya sahasında Hafter'e her türlü desteği sağlayan aktörlerdir.

Bugün Hafter'in yürüttüğü operasyonlar sonucu Libya iç savaşı küresel ölçekte ses getiren bir krize dönüşmüştür. Birleşmiş Milletler dahil uluslararası kamuoyunun meşru kabul ettiği Ulusal Mutabakat Hükümetini sadece Türkiye ve Katar gibi birkaç devlet desteklerken BAE, Suudi Arabistan, Mısır, Fransa ve Rusya gibi bölgesel ve küresel güçler gayrimeşru aktör olan Hafter'in yanındadırlar. BAE ve Suudi Arabistan'ın veliahtları Libya Siyasi Anlaşması'nın meşruiyetini yitirmekte olduğu bu dönemde Doğu Akdeniz'de yer altı kaynakları bakımından zengin ve stratejik konumu etkin bir meşru Libya hükümeti yerine tek adam despotizmine dayalı bir askeri otorite için sınırsız destek vermektedir.

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da demokratik yönetimlerin artması durumu BAE ve Suudi Arabistan rejimleri için ciddi bir tehdit ortamının oluşmasına neden olacaktır. Libya iç savaşında da pek çok uluslararası hukuk kuralını ve insan hakları ilkesini ihlal eden bu iki devlet gayrimeşru siyasetlerine kılıf olarak ileri sürdükleri Müslüman Kardeşler başta olmak üzere "radikal" İslami gruplarla mücadeleyi ön plana çıkarmaktadır. Onlar için Hafter bu mücadelelerinde güvenilir bir ortaktır.

www.setav.org